

ÅRSRAPPORT 2011

Riktad tillsyn båtklubbar

INLEDNING

Under 2010 inledde Miljöförvaltningen ett tillsynsprojekt riktat till båtklubbar. Denna tillsyn har fortskridit under 2011 och denna rapport beskriver resultaten av de inspektioner som genomfördes under året. 15 verksamheter inspekterades, 14 av dessa har fått en eller flera anmärkningar. Tillsynsprojektet fortsätter under 2012 och framåt.

TILLSYNSPROJEKTETS MÅL OCH AVGRÄNSNINGAR

Effekt målet var att minska risken för olägenhet för människors hälsa och miljön till följd av aktiviteter inom båtklubbar och varvsverksamheter. Målet är att genom tillsynen förbättra verksamheternas egenkontroll och att kunskapen om de miljö- och hälsorisker som är förenade med aktiviteter inom båtklubbar och varvsverksamhet ökar.

Projekt målet under 2011 var att besöka 20 båtklubbar med vinterförvaring. Tillsynen omfattade endast den verksamhet som sker på, i eller i direkt närhet till båtklubbarnas hamn- och varvsområden.

BAKGRUND

Inom Stockholms stad finns ca 80 båtklubbar. En stor del av dessa klubbar arrenderar mark, klubbhus och/eller bryggor av Stockholms stad (idrottsförvaltningen) och har gjort så under lång tid, ofta 25 år eller mer. Hälften av dessa klubbar, ca 40 st., är klubbar med uppläggningsplatser där båtarna förvaras och underhålls vintertid. Utöver båtklubbarna så finns det även fem föreningar som endast bedriver varvsverksamhet där styrelseskicket är detsamma som i övriga båtklubbar.

Klubbarna är ideella föreningar och drivs utan vinstintressen. Storleken på klubbarna varierar både med antal medlemmar och också antal bryggplatser. Gemensamt för klubbarna är att alla har en styrelse, i vilken det ibland finns en miljöansvarig. Medlemmarna omfattas av stadgar och ordningsregler vilka har antagits genom demokratiska beslut, och dessa är några av klubbarnas viktigaste och mest effektiva verktyg att styra sina medlemmars beteende. Böter och uteslutning är exempel på sanktioner som båtklubbarna kan använda om stadgar och ordningsregler inte efterlevs.

Den lagstiftning som är tillämplig när det gäller tillsyn av båtklubbar är, förutom miljöbalken, framförallt Avfallsförordningen (2001:1063), Renhållningsordning för Stockholms kommun, Lokala hälsoskyddsföreskrifter för Stockholms kommun och Naturvårdsverkets allmänna råd om vattenskyddsområden.

Tidigare tillsyns- och informationsinsatser

Under perioden 1991-1994 arbetade miljöförvaltningen tillsammans med fritidsförvaltningen och Saltsjö-Mälarens Båtförbund (SMBF) i ett gemensamt projekt riktat till båtklubbar i staden. Projektet utmynnade i skriften ”Råd enligt miljöskyddslagen om avfallshantering vid småbåtshamnar” vilken delades ut till båtklubbarna. Skriften informerade bland annat om skyldigheter för småbåtshamnar att omhänderta farligt avfall och på vilket sätt det skulle göras. Klubbarna skulle enligt skriften uppfylla vissa minimikrav gällande hantering av farligt avfall och de skulle även inkomma med en skriftlig beskrivning över hur råden uppfylldes.

En uppföljning av detta arbete gjordes av miljöförvaltningen under 1996, kallat ”Båt 96”, och till hjälp hade förvaltningen två ALU-anställda personer som var en del av stadens Agenda 21-arbete. Ett av målen med projektet var att samtliga båtklubbar i staden skulle ha en miljöstation och ett miljöombud. Skriften ”Ren och skär information” togs fram och skickades till båtklubbarna i staden. I skriften fanns information om vilken miljöpåverkan användningen av fritidsbåtar kan ha när det gäller bland annat avfallshantering, underhåll och val av båtbottnfärg. En stor del av båtklubbarna i staden besöktes vid 1996 års uppföljning och klubbarna informerades om deras ansvar när det gäller miljöfarligt avfall. I de fall brister uppmärksammades så noterades detta. Projektet avslutades med rapporten ”Miljöinformation till båtklubbar i Stockholm, Båt 96 – en uppföljning av projekt småbåtshamnars avfallshantering 91/92”.

Under perioden 2004-2006 medverkade miljöförvaltningen i Interreg IIIA-projektet Skärgårdsmiljö, vilket var ett EU-projekt som syftade till en förbättrad miljö i Östersjön. Ett av projektets huvudteman var båtlivets miljöpåverkan och då framförallt från fritidsbåtstrafiken. Information och utställningsmaterial togs fram och distribuerades till enskilda båtägare och båtklubbar, bland annat på båtmässan ”Allt för sjön” i Älvsjö.

Inom ramen för Interreg IIIA-projektet inledde miljöförvaltningen ett regionalt samarbete med ett flertal kommuner i länet och miljösamverkan i Stockholms län (MSL). Den checklista som miljöförvaltningen använder vid tillsynen av båtklubbar idag är baserad på den checklista som togs fram vid detta samarbete.

Under 2008 deltog miljöförvaltningen i arbetet med att ta fram ett informationsblad om båtbottnväxtar. Arbetet gjordes tillsammans med andra kommuner i länet, SMBF, Naturskyddsföreningen och Håll Sverige Rent.

Förutom att delta i ovan nämnda projekt så har miljöförvaltningen under 2000-talet även utövat en viss tillsyn på båtklubbar. Det var främst hanteringen av farligt avfall som kontrollerades och brister kunde då konstateras. Ingen uppföljning gjordes av förvaltningen och vid tillsynen under 2010-2011 framgår att brister vid hantering av farligt avfall fortfarande kvarstår.

TILLSYN 2011

Metod

Inför inspektionerna skickades ett bokningsbrev och en checklista (Bilaga 1) till respektive verksamhetsutövare. I checklistan fanns bland annat frågor om verksamhetens egenkontroll, avfallshantering, avloppslösningar och vilka åtgärder som eventuellt vidtas vid underhåll av båtar. Verksamhetsutövaren ombads fylla i checklistan och skicka tillbaka den till förvaltningen före inspektion. Verksamheterna informerades dessutom om den avgift förvaltningen tar ut vid tillsynen.

Vid tillsynsbesöket kontrollerades klubbarnas egenkontroll, avfallshantering, avloppslösningar samt rutiner vid båtbottnentvätt och annat sedvanligt underhåll. Efter besöket skickades vid behov en uppmaning till verksamhetsutövaren där denne uppmanades att åtgärda de brister som uppmärksammats vid besöket.

Nedan följer de anmärkningar som miljöförvaltningen har följt upp efter tillsynsbesöken:

- Att klubbar där medlemmarna bottenmålar sina båtar beslutar om en policy avseende val av bottenfärg. Policyn ska överensstämja med rådande miljökrav och aktuell lagstiftning. Policyn bör införas i klubbarnas ordningsregler eller liknande dokumentation med likartad status.
- Att klubbar där medlemmarna underhåller och vinterförvarar sina båtar beslutar om en policy med krav om försiktighetsåtgärder vid underhåll, exempelvis marktäckning vid målning och att undvika spill vid oljebyte och motorkonservering. Underhåll såsom bottenmålning, oljebyte och motorkonservering utförs oftast direkt på marken i omedelbar närhet till vatten. Ett flertal av klubbarna ligger inom Östra Mälarens vattenskyddsområde vilket föranleder dem att vidta extra försiktighetsåtgärder.
- Att klubbar i avsaknad av spolplatta och där medlemmarna bottentvättar sina båtar undersöker vilka möjligheter som finns att vidta förbättrande åtgärder med avseende på hanteringen av tvättvatten, exempelvis installation av spolplatta med efterföljande rening, och redovisar förslag på sådana. I redovisningen ska även uppgifter om kostnader för denna hantering ingå.
- Att klubbarna upprättar en avfallshanteringsplan enligt SJÖFS 2001:13, Transportstyrelsens, tidigare Sjöfartsverkets föreskrift om mottagning av avfall från fritidsbåtar. Avfallsplanen ska enligt denna innehålla ett antal uppgifter, bland annat administrativa uppgifter, antal båtar i hamnen, mängd och slag av avfall som mottas per år, beskrivning av mottagningsanordningar, karta med mera.
- Att klubbarna har mottagning av farligt avfall med fraktionerna spillolja, oljefilter, batterier, färg- och lösningsmedelsrester samt glykol. Vidare ska

miljöstationerna på klubbarna vara utformade på ett ur miljösynpunkt säkert sätt i form av hårdgjort golv, invallning eller dubbla fat samt att absorbent finns i anslutning till stationen. Vid ett eventuellt läckage skulle brister avseende detta kunna medföra att farligt avfall såsom spillolja, glykol, diesel och färg- och lösningsmedelsrester rinner ut och antingen infiltreras i marken eller via avrinning når vattnet. Klubbarna ska även upprätta rutiner för transport av farligt avfall och kunna redovisa journalföring över detta.

- Att klubbarna med den sanitära lösningen septitank har ett överflynnadslarm installerat. Vidare bör klubbarna upprätta rutiner för tömning och vid ett eventuellt läckage från tanken.

Resultat

Under 2011 genomfördes 15 inspektioner samt att 5 av verksamheterna som besöktes under 2010 kontaktades och uppmanades att åtgärda de brister som uppmärksammades under tidigare tillsynsbesök. Från 2010 års tillsynsobjekt återkontaktades endast verksamheter med vinterförvaring för vidare tillsyn. I övriga verksamheter gjordes bedömningen att det inte föreligger någon större risk för olägenhet för miljön eller för människors hälsa.

Flertalet båtklubbar saknade dokumentation som visar på en systematiserad egenkontroll med avseende på miljö- och hälsoskydd. 14 av 15 inspekterade verksamheter fick en eller flera anmärkningar gällande sin egenkontroll, avfallshantering, avloppslösningar eller rutiner vid underhåll av båtar.

De flesta klubbar där medlemmarna underhåller och vinterförvarar sina båtar, saknade rutiner eller krav på att skyddsåtgärder ska vidtas vid underhåll. Underhåll utförs därmed direkt på marken i omedelbar närhet till vattnet. Exempel på typ av underhåll är slipning av båtbottnen, konservering av motor och oljebyte. Förutom rutiner vid underhåll så saknades även policy för användandet av båtbottnfärg på flera av klubbarna. I en del av klubbarna uppgavs att det förekom muntliga policyer och rutiner. Förvaltningen anser att detta i stället bör omfattas i ordningsregler eller dokument med liknande status. Klubben har då befogenhet att vidta sanktioner om en medlem bryter mot detta vilket inte är möjligt avseende en muntlig policy där statusen är okänd. Det är därför krav om detta införande ställts.

Samtliga 15 verksamheter saknade spolplatta eller annan anläggning för båtbottentvätt. Båtarna tvättas oftast med högtryckstvätt invid vattenbrynet eller när de lagts upp på vinterförvaringsplatsen utan vidtagna försiktighetsåtgärder. Högtryckstvätt gör att färgrester lossnar i mycket högre omfattning och koncentration än när båten sjösätts eller körs, även om utsläpp sker även då. Följderna av detta blir att tvättvattnet antingen infiltreras direkt i marken eller spolas ner i recipienten via ytavrinning. Havs- och

vattenmyndigheten har fått ett regeringsuppdrag att utarbeta nationella riktlinjer för båtbotentvätt och arbetet planeras vara klart 2012. Förvaltningen avser avvakta tills denna fråga är utredd innan krav angående detta riktas till stadens båtklubbar och något beslut om förbud mot att tvätta båtarna utan spolplatta har inte fattats i dagsläget. Förvaltningen vill dock framhålla att klubbarna i avvaktan på detta bör säkerställa att ingen risk för miljön uppstår vid hanteringen av tvättvatten genom att vidta andra åtgärder. Klubbarna kan exempelvis välja att inte bottenmåla båtarna och tvätta dessa i en godkänd tvättanordning. Om båtarna även fortsättningsvis bottenmålas kan dessa tvättas hos någon av verksamheterna som tillhandahåller spolplatta med efterföljande rening.

Bild 1. Båtbotentvätt på spolplatta

De flesta båtklubbarna saknade en utarbetad avfallshanteringsplan. I många fall kände inte verksamhetsutövaren till de lagkrav som reglerar detta. I en avfallshanteringsplan ingår att verksamhetsutövaren inventerar vilka fraktioner medlemmarna har behov av att kunna lämna inom verksamheten. Förvaltningen ser positivt på detta då det i många fall tagits beslut om att vissa fraktioner inte ska tas emot medan medlemmarna ändå lämnar denna fraktion i miljöstationen, exempelvis uttjänta batterier.

När det gäller avfallshantering saknade flera av klubbarna mottagning för både hushållsavfall och farligt avfall, och av dem som hade mottagning av farligt avfall saknades insamling av vissa fraktioner samt journalföring av insamlade fraktioner. Utformning och skick på klubbarnas miljöstationer var av varierande kvalitet. Några av stationerna saknade hårdgjort golv, invallning eller dubbla fat. Vid ett eventuellt läckage skulle detta kunna medföra att farligt avfall såsom spillolja, glykol, diesel och färg- och lösningsmedelsrester rinner ut och antingen infiltreras i marken eller via avrinning når vattnet.

Flertalet av de klubbar som saknade kommunalt VA hade bristfälliga avloppslösningar för bad-, disk och tvättvatten, så kallat BDT-vatten. I de flesta fall gick avloppet rakt ut i recipienten. Förvaltningen har dock gjort bedömningen att den miljöpåverkan som uppstår kan anses ringa eftersom det rör sig om kaffekokning och handtvätt m.m. En del klubbar med sluten tank för latrin saknade överflynnadslarm samt rutiner för kontroll av detta. Vid en eventuell översvämning kan latrin kontaminera recipienten med koliforma bakterier eftersom tanken oftast är placerad i nära anslutning till vattnet. Detta kan medföra en olägenhet för människors hälsa eftersom det inte är ovanligt att klubbarna angränsar till något av stadens strandbad.

Miljöförvaltningen bedömer att båtklubbarna har goda förutsättningar att uppnå en fungerande egenkontroll. Flera klubbar har förstått att det är viktigt att ha en fungerande egenkontroll och flera har visat en vilja till att påverka och ställa krav på sina medlemmar. Många har uttryckt att den tillsyn som bedrivits har medfört att miljöarbetet äntligen tagit fart inom klubben på grund av myndighetskravet. De har också uppgett att de tidigare velat förbättra miljöarbetet men att de saknat kunskapen om hur de ska agera.

En av verksamheterna som besöktes, Heleneborgs Båtklubb, hade en väl fungerande egenkontroll och ett väl utarbetat miljöarbete. Under tillsynsbesöket kunde inga brister konstateras. Klubben har på eget initiativ startat en vänklubbsförening där ca ett 15-tal klubbar regelbundet träffas och arbetar med miljöfrågor gemensamt. Klubben har även under året ansökt om LOVA-bidrag för både spolplatta och toatömningsanordning. I väntan på anläggning av en spolplatta har klubben tecknat avtal med Pampas Marina så att medlemmarna kan tvätta båtarna där före upptag. Heleneborgs Båtklubb strävar ständigt efter att klubbens verksamhet ska medföra så liten miljöpåverkan som möjligt. Som ett led i detta har klubben försökt att certifiera verksamheten under "Blå Flagga" men detta godkändes inte på EU-nivå eftersom klubben saknar gästhamn. I stället har de medlemmar som vill, certifierat sin enskilda båt. Klubben har även utsett 2012 till ett miljöår där ytterligare fokus på miljön kommer att ske.

Tillsynsenkät

För att få en uppfattning om hur verksamhetsutövarna upplevde tillsynsbesöken inom projektet genomfördes efter tillsynsbesöken en enkätundersökning. Enkäten skickades via e-post till de verksamheter som besöktes under 2011 och 11 av 15 svarade.

Av de som besvarade enkäten upplevde samtliga tillsynsbesöket som positivt. Ca 90 % ansåg att den information de fått vid tillsynen om lagar och regler var bra. Samtliga tyckte att informationen de fick har hjälpt dem, eller delvis hjälpt dem, att förstå vad de måste göra för att leva upp till de regler som gäller för verksamheten. Av de som erhållit och läst uppmaningen efter besöket, dock svarade nästan hälften innan de erhållit denna, tyckte samtliga att informationen i den var tydlig eller ganska tydlig.

Enkätundersökningen bifogas i sin helhet (Bilaga 2).

Fortsatt arbete

Under 2012 kommer förvaltningen att fortsätta med tillsynsbesöken på båtklubbar. Under året kommer ytterligare 10 klubbar med vinteruppläggning att besökas. Vid årets slut kommer då 35 verksamheter av totalt cirka 40 stycken att ha kontrollerats.

Förvaltningen kommer under året att inleda ett samarbete med SMBF, Saltsjön/Mälarens Båtförbund. Detta samarbete har efterfrågats av förbundet eftersom de vill att förbundets framtagna egenkontrollprogram som används av medlemmarna ska överensstämma med förvaltningens bedömningsgrunder för att underlätta för båtklubbarna.

Under 2011 medverkade förvaltningen i en workshop anordnad av Havs- och Vattenmyndigheten. Syftet med workshopen var att diskutera och komma med förslag angående det regeringsuppdrag som pågår avseende båtbottentvätt. Under våren 2012 kommer ytterligare en workshop att arrangeras och förvaltningen kommer att medverka även i denna.

Bilaga

- Bilaga 1   Checklista Inspektion – småbåtshamnar
- Bilaga 2   Enkät svar från båtklubbar – januari 2011